

nie mogło, iako o opatrzeniu potomstwa Naszego, wedle deklaracyi i recessu warszawskiego, także *de interregno, de modo et loco electionis regis*, o założenie skarbu pospolitego ku czwartej części, o obyczaju sprawiedliwości, aby się tym prędzej odprawować mogła, i innych wiele spraw, przeto te wszystkie sprawy którychkolwiek Koronie z praw, z przywilejów, statutów, z recessów i z konstytucyi przeszłych należą, a tu na tym sejmie nie są skończone, w tejsze mocy i ważności uchwałą sejmową, także też cła, myta, likwidacyje, ewikcyje o dobrach exekucyi podległych, *nullo iure* wziętych (inne wszystkie sprawy, które są skończone, w mocy zostawując) odkładamy do sejmu przyszłego. Na którym za oznajmieniem pierwej na sejmikach powiatowych, o tych wszystkich sprawach stanowią i o ich zupełną exekucyją, wedle opisanja konstytucyi przeszłych, przywilejów i statutów koronnych, choć tu nie są specyfikowane, uczynić będziemy powinni. Wszakże w niczym nie derogując artykułowi około warunku exekucyi Wielkiego Księstwa Litewskiego iako iest opatrzony w spólnym spisku i przywileju około unii, między narody polskimi i litewskimi, przez Nas utwierdzonym. Który artykuł, iako i inne w przywileju spólne opisane, nieporuszenie wiecznie mają być dzierżane.

Przeto na lepsze świadectwo temu wszemu, pieczęć Naszą przycisnąćśmy kazali. Dan w Lublinie na sejmie walnym dnia jedenastego miesiąca Augusta, roku Pańskiego 1569as, panowania Naszego czterdziestego. Na własne Króla Jego Miłości rozkazanie.

X. UNIWERSAŁ POBOROWY [11 SIERPNIA 1569 R.]^a

Zygmunt August, z łaski Bożej Król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, ^bŻmudzkie etc. pan i dziedzic^b. Wszem i każdemu z osobna, któregokolwiek stanu, dostojęństwa i urzędu, tak duchownego iako i świeckiego ludziom i innym^c wszem poddanym Naszym miast, miasteczek, wsi i innych osiadłości iakiemiżkolwiek tytuły i przezwiski nazwaniami, w Koronie i wszech państwach Naszych, iako w Wielkim Księstwie Litewskim, Kijowskim, Ruskim, Wołyńskim^d, Pruskim, Mazowieckim, Żmudzkim, Podlaskim, Inflantckim i innym ku Koronie należących i mieszkających, którymkolwiek należy i do którychkolwiek terazniejsza uchwała sejmowa przyjdzie a oznajmiona będzie, wdzięcznie i wiernie Nam miłym, łaskę Naszą Królewską.

Wdzięcznie, wiernie Nam mili! Gdyż na ten czas ziemie i kraje Wielkiego Księstwa Litewskiego, Koronie Naszej Polskiej uniowane, także Księstwo Inflantckie do Korony państw iej teraz przyjęte, i inne części, a ziemie koronne pilnego opatrzenia a obrony potężnej potrzebują, przeto za radą panów rad i pozwoleniem posłów ziemskich podatek ten i sposobem a porządkiem niżej opisanym, uchwaliliśmy i postanowili.

Napierwej wszyscy kmiecie i każdy z nich z osobna, tak Nasi iako i poddanych wszech Naszych duchownych i świeckich osob, którzy sobie albo panom swym orzą albo też roboty odkupują u tychże panów swych, we wsiach tak starodawnych jako też i nowo osadzonych, nie według^e starych kwitacji, ale z każdej włoki, śladu, zrzebia albo łanu osiadłych, a z służby każdej wedle konstytucyi grodzieńskiej, roku przeszłego uczynionej¹, mają płacić po dziesięci groszy.

Item. Z takowychże wszystkich^f wyżej opisanych roi kmiecych osiadłych, z strony dziesięciny po drugich dziesięci groszy, bądź gdzie są snopowe dziesięciny albo meszne, spy albo małdry, iako i tak dwieście zachować się mają, a z dziesięciny i takież z tych ospy mają też

^{as} W MK i Ossol. data napisana jest słowami.

^a Tytuł zaczerpnięty został z VL. W MK tytuł brzmi: Ustawa poborow na spólnym sejmie koronnym lubelskim roku Pańskiego 1569. ^{b-b} MK i Ossol.: żmudzki, inflantcki etc. pan i dziedzic. ^c MK i Ossol. tu i poniżej: innym, innych. ^d MK i Ossol.: Wolińskim. ^e W VL powtórzono: starodawnych jako i nowo osadzonych, nie według.

^f MK i Ossol., tu i poniżej: wszystkich, wszyscy.

¹ Konstytucji takiej w Koronie nie uchwalono. Jest to więc odwołanie się do sejmu litewskiego.

sobie wytrącić. A gdzie pieniądze dziesięciny są, a nie wyniosłyby tak wiele, tedy kmieć swym dołożyć ma, tak iżby i z roli, i z dziesięciny pełna 20 groszy dał. A gdzieby też dziesięciny snopowej ani pieniężnej, ani mesznego nie było, kmieć będzie powinien sam dać pełna 20^g groszy polskich. Także w Litwie z włoki każdej i z służby, wedle tej konstytucji po dwudziestu groszy. A w tym się wiernie, życzliwie i sprawiedliwie zachować mają. Który przerzeczony podatek panowie i szlachta albo sami przez się, albo przez stateczne osoby do poborcę, z dostatecznymi swymi rekognicyami oddawać i odsyłać mają, swym własnym podpisem ręki i pieczęci przyłożeniem, albo też urzędniczym, bądź przyjacielskim, gdzieby pana samego nie było, wypisując z osobna z czego który podatek i wiele posyła czego. A na każdą wieś osobna rekognicyja być ma, a to dla snadniejszego czynienia liczby, którą z tych podatków poborcy czynić mają.

Item. Wsi Nasze Królewskie i panów duchownych i każdego innych, które są na iakichkolwiek posługach, a choć też czynszów nie płacą i podatków przedtym nie dawali albo też i dziesięcin nie płacili, na ten rok już powinni płacić są, tak iako insi wszyscy, wspólnie z dziesięciną po groszy dwudziestu.

Item. Tymże sposobem wsi łowcze, które na łowcach siedzą i inne wsi wszelkie któregośkolwiek stanu i którzy pod pany swymi mają niejakie osiadłości i majątności, którzy żadnych czynszów ani podatków i też dziesięcin nie dawają, na ten czas wszyscy płacić mają iako insze wsi, wspólnie z dziesięciną po dwudziestu groszy.

Item. Sołtysi, wójtowie wolni, ^hputni bojarzy^h, którzy czynszów nie mają, wspólnie z dziesięciną po dwadzieścia groszy. A gdzie dziesięciny nie masz, przedsię po 20 groszy.

Item. Sołtysi, wójtowie wolni, którzy kmiecie mają, tak iako inszych poddani panów tymże sposobem kmiecie ich albo poddani płacić mają. Także też mieszczanie i przedmieszczanie w miastach i w miasteczkach i wójtowie albo sołtysi w nich, którzykolwiek role mają, tedy iako kmiecie podlegają podatkowi, mimo to że szos osobno z domów miejskich swych dadzą, ponieważ że inszy podatek z roi, a inszy z miejskich domów być ma.

Item. Szlachta, którzy przedtym płacali, kmieci ani czynszów nie mający, ci według starych zwyczajów i kwitacyi płacić mają, z takichże roi, to jest z każdej włoki po 12 groszy. A gdzie włók miernych nie masz, tedy z dymu po groszy 12, to jest, sześć groszy z roli, a sześć z strony dziesięciny. A gdzie jej nie masz, tedy po 12 groszy.

Item. Także gdzie na tychże rolach siedzi ich kilka, tedy składać mają, iako na ktorego przyjdzie, z puł rolej, wspólnie z dziesięciną groszy sześć; a gdzie jej nie masz, tedy po 6 groszy.

Item. Wsi i kmiecie wolniⁱ nowo osadzeni, którzy podatków nigdy nie płacili, na ten czas są powinni płacić iako i inne wsi stare, i kmiecie zdawna osadzeni, iako wyżej stoi, to jest po 20 groszy, gdzie dziesięciny nie masz. A gdzie jest, tedy po 10 groszy, a z dziesięciny po 10 groszy. Wyjmując te, którzy od 4 lat poczęli się osadzać, ci nie winni dawać.

Item. Wsi spustoszone, spalone od lat czterech a nie więcej, które nie płacą czynszów panom swym, takowe wolne mają być od płacenia.

Item. ^jZagrodnicy, którzy na ogrodziech tylko siedzą^j i robią panom swym, płacić mają po dwa grosza. ;

Item. Zagrodnicy, którzy ku zagrodom role mają, płacić mają po cztery grosze.

Item. Zagrodnicy, co domki mają i ogrody a na czynszu bez robot są, iakiekolwiek obeście mają, po sześci groszy.

Item. Komornicy, którzy bydło mają, po cztery grosze.

Item. ^kŁoźni ludzie alias hultaie^k, mężczyzna i niewiasty, którzy się na służbę doroczną nie naimują, każdy ma dać z osoby swej dwanaście groszy. Wójt z przysiężniki pod przysięgą

^g MK i Ossol. słownie', dwadzieścia. We wszystkich trzech źródłach (MK, Ossol. i VL) liczby podawane są rozmaicie, słownie lub cyframi. ^{h-h} VL: putni, bojarzy (jakby były to osobne kategorie ludzi). ⁱ Tak w MK i Ossol.; w VL błędnie, rolni. ^{j-j} w MK i Ossol. inny szyk zdania: Zagrodnicy, którzy tylko na ogrodziech siedzą. ^{k-k} MK i Ossol.: Łoźni ludzie, to jest ultaje.

tęgo dojrzeć mają, aby się takowi nie uchroniali poboru tego. A jeśli którzy na flisie są, skoroby się wrócili, także i ci którzyby się na wołarożeśli, płacić mają.

Item¹. Przekupnie i przekupki na wsiach, po sześci groszy.

Item. ^mRzemiestnicy na wsiach^m, od rzemienia po dwu groszu.

Item. ⁿRybitwi w mieściech i na wsiachⁿ, po 8 groszy. A którzy role mają, osobno płacić z nich powinni.

Item. Karczmarze dziedzicni, od szynkowania piwa przewoźnego, do roku po dwudziestu groszy.

Item. Czopowe na wsiach poborcę Nasi najmować mogą, iako się im będzie^o zdało pożyteczniej.

Item. ^pKarczmarze z roi osobno, jako wyżej opisano iest, płacić mają **secundum quantitatem** rol^p.

Item. Karczmy doroczne, po dwanaście groszy; z rolej także osobno płacić mają.

Item. Od palenia gorzałki na wsiach, po dwanaście groszy.

Item. Szynkarki od szynkowania gorzałki, po sześci groszy.

Item. Młyny tak Nasze iako i poddanych Naszych, duchownych i świeckich, dziedziczne, od każdego koła walnego i folusza, na ten czas płacić będą po groszy 24.

Item. Od dorocznych młynów wszelakich^q, od każdego koła jakiegokolwiek po dwanaście groszy.

Item. Od młynów wietrznych, tak nowych iako i starych, od dziedzicznych po dziesięć groszy, a od dorocznych po pięć groszy.

Item. Takież i te młyny, których dzierżawce dóbr Naszych Królewskich trzecią miarę wykupili dla pożytku swego, płacić mają szos iako inne młyny w Królestwie Naszym, bez żadnej obrony i wymówki. A gdzie nie masz szosow, tedy tak iako i insze młyny.

Item. Z tych młynów, w których trzecią miarę starostowie Nasi z rozkazania Naszego pieniędzy Naszemi wykupili ku Naszemu pożytkowi, z takowych płacić nie powinni.

Item. Piły dziedziczne, od każdego koła po dwanaście groszy, a od dorocznych, od każdego sześć groszy.

Item. Rudnicy, którzy żelazo robią, to iest mistrzowie, od każdego koła trzydzieści groszy płacić mają. A gdzie wodą nie robią w tych rudach, iedno doręczna^r robota iest, iako w Litwie, po sześci groszy. A ich rzemiestnicy po dwu groszu.

Item. Rzemiestnicy i towarzysze tychże mistrzów, to iest węglarze, dymarze, kowale, górnic^s, płokarze, każdy po sześci groszy.

Item. Także od hut sklanych mistrzowie i towarzysze ich płacić mają.

Item. Wałaskie wsi płacić będą jako i w inszych wsiach, z roi abo z dworzyszczą, po dwadzieścia groszy. A którzy rol nie mają, tedy od sta owiec po dziesięć groszy.

Item. Popi ruscy z cerkwi swych płacić nic nie będą powinni, gdyż poddani z roi po dziesięciu groszy płacić będą, chocia dziesięciny nie dają.

Item. Biskupi ormiańscy i ruscy władcyowie z czynszów swoich piennężnych gołych i iakichkolwiek, od każdej grzywny po pułsiodma grosza.

Item. Namiestnicy ich na ten czas nic płacić nie będą. A te wszystkie podatki od mała do wiela powinni są wydać na święty Michał [29 IX].

Item. Miasta i miasteczka, tak Nasze Królewskie, iako i poddanych wszystkich Naszych duchownych i świeckich we wszystkim Królestwie i w państwach Naszych popłatki wszystkie to iest szos dwój, który zowią dupłą, wedle kwitów które mają u siebie, nie zastawiając ani się broniąc żadnymi wolnościami z którejkolwiek przyczyny, która zagradzać nie ma ku terażniejszej gwałtownej potrzebie Rzeczypospolitej, wyjmując one tylko, ktoreby pogorzały, a nie

¹ Brak w MK i Ossol. ^{m-m} MK i Ossol.: Rzemiestnicy i na wsiach. ⁿ⁻ⁿ MK i Ossol.: Rybitwi w mieściech i w miasteczkach, na wsiach. ^o MK i Ossol.: najlepiej będzie. ^{p-p} Cąfy ten punkt w MK i Ossol. brzmi: Karczmarze z roi jako wyżej opisano jest, płacić mają wedle wielkości rolej. ^q Tak w MK; w VL: i wszelkich. ^r Tak w MK; w VL: doroczna. ^s W MK i Ossol., zamiast górników: kuźnicy. ^t MK i Ossol.: Popowie.

wyszłoby jeszcze tym wolnościom cztery lata, ale którym już wyszły cztery lata, wszystkie płacić mają i wydać^u do przyszłego świętego Marcina, w tymże roku niniejszym, porządkiem wyżej opisanym.

Item. Czopowe i szosy i inne insze wedle tej ustawy wyżej omienionej, od kogożkolwiek podatki, w Kamieńcu Podolskim, w Skormielcu, który jest inkorporowany miastu Kamieńcu, także i w Bieczu na zbudowanie wieże ratusznej upadłej i innej obrony miejskiej, daliśmy na budowanie miast i murów miejskich. A wszakże tym sposobem, aby mieszczanie ci powinni Nam liczbę czynić i pokazać, iż to na poprawę miast i murów a niegdzie indziej obrócili.

Item. Komornicy w mieściech większych, przekupnie i przekupki, którzy szosu nie płacą, mają płacić po dwanaście groszy.

Item. W miasteczkach podlejszych po siedmi groszy, a mają wszędy mieć baczenie na ubostwo.

Item. Hultaje, tak mężczyzna iako i niewiasty, którzy nikomu dorocznie nie służą, iedno się tylko na tydzień najmują albo też nic nie robią, mają płacić po dwanaście groszy. Które wszystkie tak komorniki, przekupnie, przekupki, hultaie w mieściech i w miasteczkach rajce rejestrować mają, z pilnością ten podatek od nich wybierać mają, nie przyłączając ich ku pieniądżom szosowym, ani ich przyjmować do miast i miasteczek mają, bez kwitów dostatecznych, ktoemiby dowiedli, iż już "podatek ten indziej"^v zapłacili. Przeto na każdy kwartał powinni rajce inkwizycyjnego czynić. Który podatek od nich wybrawszy wiernie a cale okrom wszelakiej chytrności, do poborcę oddać mają, sub poena peculatus, tego pilnie doglądając, aby się utaić nie mogli pod czyjążkolwiek iurysdykcją; choćby też wyszli do tych miast, miasteczek i wsi, które wolności mają, aby takowe przymuszono ku zapłaceniu.

Item. Żydowie wszyscy i każdy z osobna w Królestwie Naszym, w mieściech i miasteczkach i na wsiach^w, tak Naszych iako i wszystkich poddanych Naszych duchownych i świeckich, od każdej głowy po złotemu monety.

Item. Szotowie, którzy na sobie noszą swoje rzeczy ku przedaniu, płacić mają po złotemu monety.

Item. Szotowie, którzy końmi swoje towary wożą, od każdego konia po kopie monety.

Item. Rzemiestnicy wszelacy w mieściech głównych po ośmi groszy, a towarzysze ich po groszu^x.

^y**Item.** Rzemiestnicy w miasteczkach mniej szycht po cztery grosze, a towarzysze ich po pułgroszku. Ci tylko rzemiestnicy, którzy się do szosow nie przykładają, płacić to mają tak w mieściech, iako i w miasteczkach.

Item. Szyprowie od każdej własnej szkuty, którą najmują z frochtu, płacić mają po trzy złote polskiej monety.

Item. Od dubasa, wiciny, komięgi po pułtoru złotemu monety.

Item. Od lichtana, strucha po złotemu iednemu monety.

Item. Szyprowie, ci którzy na przekup zboże skupują i spuszczaają do Gdańska, od każdego łasztu po pięci groszy. A to pod przysięgą przed radą uczynioną płacić mają.

Item. Czopowe od wina, muszkatelli, małmazyi, miodu i od^z inszego wszelakiego picia w mieściech i imiasteczkach, płacić mają tym porządkiem. Naprzód od pułkufka wina, dwa złote monety polskiej.

Item. Od drelinka, fodra, pułfodra, które mają być szacowane na baryły, a od każdej baryły mają płacić po 12 groszy.

Item. Od każdej baryły małmazyi, muszkatelli abo wina włoskiego, po 16 groszy.

Item. Od baryły miodu prostego, 4 grosze.

Item. Od baryły kierstranku i malinniku 6 groszy.

^u W VL omyłkowo przedstawiono tu wiersze. Poprawiono według tekstu MK. ^{v-v} MK i Ossol.: podatek indziej ten. ^w MK i Ossol. opuszczono: i na wsiach. ^x MK i Ossol.: po jednemu groszu. ^{y-y} MK i Ossol. początek tego punktu brzmi: **Item** w miasteczkach, w mieściech rzemieślniczy. ^z Brak w MK i Ossol.

Item. Od beczki wielkiej, szacując na baryły, także płacić mają czopowe, od każdej baryły 6 groszy.

Item. Czopowe od piwa tym się sposobem i zwykłym obyczajem począć ma, iako gdzie z starodawna, ięśli^{aa} od beczek abo od warów, iedno in duplo tego roku także płacić maia. A Krakowianie po czterdzieści groszy od waru.

Item. Czopowe wszelakie począć się ma od dnia świętego Michała roku niniejszego [29 IX 1569], aż do drugiego takowego dnia świętego Michała przyszłego^{ab} tysiącznego pięćsetnego siedmdziesiątego^{ab}.

Item. Czopowe wszelakie najmowane być nie ma, ani się żaden któregokolwiek stanu wolnościami od niego szczyścić ma, ale wszyscy jednako płacić mają, tak w mieściech, w miasteczkach, wsiach, domiech i w dworzach miejskich, pod czyjążkolwiek iurysdykcją są.

Item. Od piwa piątkowskiego, piotrkowskiego, łanczyckiego, bydgoskiego, przemyskiego i od inszych^{ac}, które do karczem wożą^{ad}, tak do miasta iako i do wsi biorą i na którychkolwiek miejscach do szynkowania dają, od każdej kłody abo beczki po groszu iednemu na miejscu, niżli od piwowara wynidzie.

Item. Od piwa, które^{ae} z cudzych ziem^{ae} wożą, to iest świdnickiego, głogowskiego, bernieńskiego, gdańskiego, także i wrocławskiego, po 6 groszy od każdej beczki mniejszej, których nie mają z wozow zstawić pod utraceniem, aż pierwej od nich odczopują. A od inszych beczek po ośmi groszy.

Item. Od garcow abo kotłów gorzałczanych po 24 grosze.

Item. Szynkarki, które szynkują gorzałkę, po sześci groszy.

A w Wielkim Księstwie Litewskim, w ziemiach abo w wojewodztwach i powieciech z dobr [z] dawnych czasów należących stołu Wielkiego Księdza, także i z dóbr poddanych duchownych i świeckich, tymże obyczajem ten podatek brąn będzie, iako wyżej opisano. Wyjawszy sługi ku dworu Naszemu należące, którzy z dwora na podatki wojenne przykładać się nie byli powinni.

K'temu, iż w miastach nie są porównane miary beczek trunków, to iest piwa i miodu, przeto będą dawać miasto czopowego z miast duchownych i świeckich, od solanki słodu groszy dwa, a od miednice miodu rozsyconego groszy trzy.

A iż miasta Nasze płacić powinny mały pobor, który na obronę Rzeczypospolitej postanowion iest, do tego czasu póki wojna stoi, będzie dawan do skarbu ziemskiego. Przeto przestrzegając wielkiego uciążenia ich, równając ten podatek iednako na królewskich poddanych iako na inszych duchownych i świeckich poddanych, dla tego i miasto czopowego do tychże poborow ziemskich będą nie więcej płacić iedno po groszu iednym. Od solanki słod na piwo zwarzone, a od miednice miodu rozsyconego, po groszu iednym.

K'temu, iż w Polsce dawne postanowienie szosow iest w miastach, przeto iest położony szos dupla, wedle okazania kwitów. Czego iż w Wielkim Księstwie Litewskim niemasz, z miast Naszych, duchownych i świeckich, od domow w mieściech głównych uprzywilejowanych, od tych, którzy w rynku, z każdego domu po szesnaście groszy, od ulicznych, z każdego po ośmi groszy, na przedmieściu po cztery grosze. I także w miasteczkach małych nie uprzywilejowanych, winni dać z rynkowych domow po cztery grosze, z ulicznych po dwu groszy, z nędznych chałup po groszu iednym. Wszakoz kto będzie ogrod miał przy domu, z ogrodu z osobna ma dać po groszu iednym. A od roi, z włoki i od służby ludzi, z osobna od ogrodników, młynów, rud, rzemieśników, komorników, lożnych ludzi, Żydów i od wszystkiego co się nie mianowało, tedy wedle tej wyższej opisanej uchwały w Polsce postanowionej, mają poborcę litewscy ten podatek wybierać na iednaką liczbę polską, w Polsce i w Litwie. A dla większej ostrożności czopownicy od poborców w mieściech i w miasteczkach postanowieni, mają dawać rekognicją piwowarowi abo karczmarzowi, co od ktorego wezmą. A ci, którzy rekognicję biorą, ^{af}na każdy kwartał mają ie ukazać przed urzędem miejskim^{af} przy czopowniku. A urząd czopow-

^{aa} MK i Ossol.: jest. ^{ab-ab} MK i Ossol.: 1570. ^{ac} MK i Ossol.: wszystkich inych. ^{ad} MK i Ossol. brak. ^{ae-ae} MK i Ossol.: z cudzoziem. ^{af-af} MK i Ossol.: na każdy kwartał mają je przed urzędem miesckim ukazać.

nikowi ma dać swą rekognicją komputowania, wiele co kwartał uczynił, pod pieczęcią miejską. A tak się mają sprawować około wszelakiego czopowania.

A iżby takowy podatek wyżej opisany, jednako wszystkie doległ, za zezwoleniem rad Naszych duchownych i świeckich i posłów ziemskich, wszystkie wolności, wyswobodzenia od szosow albo od czopowego, komukolwiek są nadane, a którym iuż cztery lata wyszły, te wszystkie podnosimy i oddalamy na ten rok, a ku zapłacie wszystkich tych podatków powinny być najdujemy. A jeśliby którzy upornie chcieli się iakimi wolnościami bronić, ku zapłacie mają być urzędnie przymuszeni, chociażby też i teraz w tym czasie, póki ten podatek będzie, wolności sobie iakie u Nas uprosili.

Item. Pisarze albo czopownicy, które w mieściech i w miasteczkach poborca postanawiać będzie, takowych aby żaden nie śmiał, iakiegożkolwiek byli stanu, przenagabywać i te wszystkie którekolwiek będą postanawiać na tej posłudze Rzeczypospolitej, mającie obligować **iuramento corporali**, aby wiernie i statecznie tego przestrzegali, co komu będzie zlecono. A gdzieby też widział być tego potrzebę, aby urzędowi onego miasta takowe podatki zlecił ku wybieraniu, tedy to winien urząd czynić, a z tego się żadnym obyczajem wymawiać^{ag}, nie mają^{ag}.

Item. Poborcę też wszystkich wsi porządkiem parafie rejestrować mają, także też karczmę, młyny i wszelakie inne podatki, które będą wybierać z pilnością, każdą rzecz osobno pisać, ile czego od kogo wezmą. A kwitacyje pod pieczęcią i podpisaniem swym dawać każdemu mają. Ku któremu wybieraniu poboru tego uchwalonego, aby z pilnością i wiernością to się wykonać mogło w ziemiach i powieciech województw wszystkich, poborcę są przez Nas naznaczeni, iako niżej są opisani.

Item. Wszyscy poborcę tedy z pilnością pod przysięgą i sumnieniem swoim wybierać to wszystko mają, a te którzyby na czas naznaczony nie zapłacili wyżej opisanych podatków, aby ie do urzędy starościego oddawali na spisku. A My wszystkim starostom Naszym i na miejscach ich będącym rozkazujemy, aby takowe podatki wyżej opisane, tak we wsiach jako i w mieściech i w miasteczkach i w starostwach Naszych obwołać imieniem Naszym Królewskim rozkazali, żeby na dzień wyżej namieniony, **sub poena quatuordecim marcarum**, te popłatki poborcom Naszym odnieść i oddać bez wszelakiego omieszkania i odwłoki i tudzież bez ciężenia przymusili, **sub poena** sta grzywien monety i liczby polskiej i pod in- nemi penami na to ustawionemi, którym każdy z nich na przyszłym sejmie walnym koronnym winien będzie dosyć uczynić, gdy będzie dostatecznemi dokumenty okazan w niedbałości urzędu swego. A ieśliby też poborcę Nasi niesłusznie podali do urzędu któregożkolwiek starostwa Naszego retenta którego miasta, miasteczka i wsi, tedy gdyby te miasta, miasteczka i wsi okazały kwitacyje dostateczne zapłaty swej tych podatków, takowy poborca pozwany przed starostę albo urząd iego, **in primo et peremptorio termino** przepada winy czternaście grzywien monety, połowicę staroście, a połowicę stronie. Którą winę tamże **in instanti** będzie powinien położyć, **semotis quibusvis dilationibus**. Czemu ieśliby dosyć nie uczynił, ma być odesłań **pro ulteriori et finali executione, iuxta iuris ordinem**. A tak tę instrukcją poborcom Naszym dawamy, aby na kwitacyjach dzień miesiąca i rok napisany, żeby żadna omyłność nie była. Takież i te, którzy nie zapłacą, aby ie z pilnością, iako wyżej iest, do urzędu odsyłali,^{ah} bez obładzenia w tym iakiego^{ah} podług powinności swej, pod łaską Naszą.

A iżeśmy czas daleki na święty Michał [29 IX]^{al} ku płaceniu poboru tego poddanym Naszym naznaczyli, uczyniliśmy tym sposobem, aby iuż na on czas wszyscy i każdy wedle stanu swego, pobor ten uchwalony i tu opisany, na dzień mianowany świętego Michała oddać poborcę był powinien, a nadalej do dwu niedziel po świętym Michale. A ktoby był tak niedbały albo uporny, iżby go na święty Michał, albo do dwu niedziel po świętym Michale nie wydał, takowego każdego poborca, dłużej się czekaniem, ieżdżeniem albo posyłaniem nie bawiać a pie- niędzy poborowych nie trawiać, staroście swemu głównemu onego województwa albo powiatu

^{ag-ag} MK i Ossol.: nie ma. ^{ah-ah} MK i Ossol.: bez obładzenia jakiego w tym. ^{ai} Tak w VL; w MK i Ossol., tu i poniżej cztery razy: święty Marcin.

deferować ma, a starostwa przeciw wszystkim swowolnym i niedbałym, obyczajem wyżej opisanym czynić i postępować ma, nikomu nie folgując, pod utraceniem urzędu swego.

A pieniądze poborowe^{aj} poborcę przerzeczeni nie gdzie indziej jedno do pana podskarbiego koronnego i deputatów, także i z Prus, do Rawy, litewscy w Wilnie, do podskarbiego ziemskiego litewskiego i deputatów ku niemu do tego przysądzonych na dzień^{ak} w roku tym przyszłym, wiernie oddawać będą powinni, **sub poena peculatus**. O którą winę posłowie ziemscy będą zawżdy mogli instygować, ^{al}aby też zaś z zapłatą^{al} z temi pieniędzmi na każdą ćwierć lata żołnierzom nie omieszkiwali.

Chełmska Ziemia pozwala po dwu groszu z każdego łanu i po kwartniku przy każdym czopowym tak iako trzy lata, na wyprawienie Wieprza; a ten podatek żeby poborcę przy poborze wyciągali.

Łanczyckie Woiewodztwo na opatrzenie i przepisanie ksiąg ziemskich, które są podarte i nie związane. A tak przestrzegając szkody i trudności, aby były przepisane, a te stare dobrze chowane, a ku sędziemu, podsędkowki, pisarzowi ziemskim, na wiecach abo sejmiku powiatowym obrać będą powinni dwu szlachciców, którzy mają być przysięgli abo konsciencyją onerowani, że to mają wiernie i pilnie przepisać; a na to z woiewodztwa tego pozwolili po jednemu groszu z każdego łanu. A ten podatek rozkazujemy, żeby poborca przy poborze wyciągał, a potem na powiatowym sejmiku abo na wiecach dostateczną z nich liczbę uczyniwszy, oddał temu to sędziemu i pisarzowi i tym deputatom. A ten podatek ma być na opatrzenie tych ksiąg i na wychowanie tym to mianowanym osobom obrocon.

Poborcy wszyscy z woiewodztw i ziem niżej opisanych na wszystkie potrzeby i na wychowanie, na pisarze i na inne wszystkie rzeczy mają mieć:

Poborcą krakowskim ^{am}	Poborcą lubelskim
Poborcą poznańskim	Poborcą połockim
Poborcą wileńskim	Poborcą bełskim
Poborcą sandomierskim	Poborcą nowogrodzkim
Poborcą kaliskim	Poborcą płockim
Poborcą trockim	Poborcą witebskim
Poborcą sieradzkim	Poborcą mazowieckim
Poborcą łęczyckim	Poborcą podlaskim
Poborcą żmudzkim	Poborcą rawskim
Poborcą brześcieńskim	Poborcą brzeskim
Poborcą kijowskim	Poborcą chełmińskim
Poborcą inowrocławskim	Poborcą mściławskim
Poborcą dobrzyńskim	Poborcą małborskim
Poborcą ruskim ^{an}	Poborcą braclawskim
Poborcą wołyńskim	Poborcą pomorskim
Poborcą podolskim	Poborcą mińskim.

A iż na Ziemię Inflantcką żaden podatek na obronę Rzeczypospolitej dla spustoszenia

od nieprzyjaciela na tym sejmie nie jest ustanowion, przeto kommisarze Nasi, którzy tam do Inflant wysłani będą, około tego ^{ao}stanom i obywatelom^{ao} Ziemi Inflantckiej od ^{ap}Jego Królewskiej Mości^{ap} proponować będą, aby oni obyczaj taki między sobą wynaleźli, za którymby podatek jaki^{aq} słuszny na obronę Rzeczypospolitej wynaleźć i postanowić mogli, gdyż też i sami obrony^{ar} potrzebują.

A ten przerzeczony podatek tym sposobem i porządkiem wyżej omienionym postanowiony i uchwalony a opisany, wiernie a sprawiedliwie od każdego wydany i przez poborcę także sprawiedliwie i wiernie wybrany, a od pana podskarbiego koronnego, także deputatów ku czwartej

^{aj} MK: poborne. ^{ak} W MK i Ossol. pozostawiono tu wolne miejsce dla uzupełnienia daty. ^{al-al} MK: aby też za zapłatą. ^{am} Zapewne miano podać nazwiska osób mianowanych poborcami. W znanych nam źródłach (MK, Ossol., VL) nazwisk tych nie podano. ^{an} Na marginesie druku Ossol. dopisano tu ręcznie: sławnego Chmielnickiego otruto, że był pierwszym [...] Rusi. ^{ao-ao} Tak w MK; w VL błędnie: stanu i obywatela. ^{ap-ap} MK i Ossol., zamiast: JKM — od Nas. ^{aq} VL: taki. ^{ar} VL: broni.

części do Rawy odniesiony, i tam im oddany być ma a nie gdzie indziej iedno na obronę, a tę potrzebę państw tych Naszych obracać się ma. Który pod tenże warunek czwartej części podajemy, że z tego na przyszłym sejmie dostateczną liczbę uczynić ^{as}-będą powinni^{as}. Z którego gdzieby co zostawało, tamże schowano być ma, tak iako inne pieniądze czwartej części, o czym w konstytucyi szerzej iest opisano. A w Wielkim Księstwie Litewskim do Wilna, do rąk urodzonego Mikołaja Naruszowica^{at} podskarbiego ziemskiego i deputatów do niego na to przydanych, księdza Janusza Swierskiego, marszałka Naszego, Andrzeja Perska podkomorzego trockiego oddawan być ma i tak chowan i szafowan iako to wyżej odmieniono iest, na obronę i na potrzebę wszystkich państw Naszych.

A na lepsze tych wszystkich rzeczy świadectwo pieczęć Naszą przycisnąćśmy rozkazali. Działo się w Lublinie na sejmie koronnym walnym lubelskim, dnia 11 miesiąca Augusta roku Pańskiego 1569^{au}, a panowania Naszego 40^{av}. **Franciscus Krasieński Regni Poloniae vicecancellarius** So Relatio reverendi Francisci Krasieński, praepositi Plocensis, archidiaconi Varsaviensis et Regni Poloniae vicecancellarii.

**XI. OBLIGATIO SUMMARUM INFRASCRIPITARUM
PER SACRAM REGIAM MAIESTATEM MILITIBUS INFRANOMINATIS
[25 CZERWCA 1569 R.]**

Zygmunt August, z Bożej łaski Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie etc. pan i dziedzic. Oznajmujem wszem i każdemu z osobna, komu tego będzie wiedzieć potrzeba, iż kiedy był przypadł czas zapłacie żołnierzom Naszym polskim, którzy w Litwie przeciwko moskiewskiemu Nam służyli, na Świątki przeszłe [29 V] **in hoc anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono**, wedle obietnice Naszej słownej królewskiej, którąmy beli uczynili w Lublinie [w] poście w piątek przed Wielką Nocą **in anno hoc 1569**, względem listów Naszych pierwszych, którychmy dali beli pierwszy w Grodnie **in anno Domini 1565**, a potym drugi w Lublinie **in anno Domini 1566** księżycy maja dnia 25, i trzeci zaś w Lublinie **in eodem anno 1566 die 7 Septembris**, pod pieczęcią Naszą koronną i ręką Naszą podpisane; tedy My nie mogąc na ten czas temu dosyć uczynić, abyśmy im beli służbę zasłożoną zapłacić mogli przez niedostatek na ten czas skarbu swego, użyliśmy ich, aby Nam ieszcze czasu pomknęli od daty tego listu do Świątek blisko przyszłych [14 V] **in anno 1570**. Aby zatym mogliśmy się wolnie starać i nabywać pieniędzy na zapłcenie służby ich, a iżby na tym poniknieniu i odłożeniu czasu nie zawodzili się ani szkodowali, tedy My referując się na pierwsze listy od Nas im dane, a na wierzchu mianowane (które zachowujemy w mocy **et firmas, gratas et validas** mieć chcemy) we wszystkich klauzulach, punkciech i od nawiętszego do namniejszego artikulech, **ut neque gener alit as specialitati, neque specialitas generalitati in nullo deroget**. Teraz tym niniejszym listem i tym Naszym z kancelaryi Naszej więtszej wydanym słowem Naszym królewskim uiszczonim, ręką Naszą własną podpisanim i pieczęcią koronną utwierdzonim upewniamy ie w tym i uiszczamy, a słowem Naszym królewskim obiecuiemy, tak sami za Nas iako i za potomki swe (ktobykolwiek był po Nas królem polskim), gdzieby nas Pan Bog z wolej swej świętej z tego świata powołał, naprzód siebie sami, potym potomki swe obligując na wszystkich dobrach Naszych, którekolwiek we wszystkich państwach Naszych gdziekolwiek mamy, **nullis exclusis**, że zapłatę dostateczną na blisko przyszły dzień świąteczny **in anno 1570** mieć będą. Cokolwiek im wszystkim i każdemu z osobna za służbę dłużno się zostało wedle obliczenia każdego z nich i wszystkich spolem, w skarbie Naszym koronnym iuż im ani nic za szkody iakokolwiek mianowane ani za skarbne nie wytrącając, ale zapłatę dostateczną i zupełną wezmą, tak iako któremu się winno. To iest mianowicie wielmożnem, urodzonim, szlachetnim, uczciwym: Anzelmowi Gostomskiemu kasztellanowi płockiemu złotych dziewięć tysięcy czterdzieści i dwa; Stanisławowi Cikow-

^{as-as} MK i Ossol.: powinni będą. ^{at} MK. Narussowicza. ^{au} MK i Ossol. data napisana jest słowami. ^{av} MK i Ossol. słownie: czterdziestego.